

Підсумовуючи, слід зазначити, що спектр загроз сучасних підприємств молочної промисловості в кризових ситуаціях воєнного часу дуже широкий. Тому найбільш важливим завданням стратегічного управського обліку є протидія таким загрозам, у зв'язку з чим, моніторинг безпеки при ефективній організації інформаційного забезпечення процесу управління може значною мірою підвищити безпеку підприємства та молочної галузі України загалом.

Список використаних джерел:

1. Експорт як порятунк для галузі. Українські молочники за експортними показниками наздоганяють поляків URL: <https://agroportal.ua/ru/publishing/analitika/eksport-yak-poryatunok-dlya-galuzi-ukrajinski-molochniki-za-eksportnimi-pokaznikami-nazdoganyayut-polyakiv>
2. Костякова А.А. Стратегічний управлінський облік: сутність та поняття // Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 39-2. С. 99-103.
3. Мирошніченко Ю. В., Вдовіченко А. С. Антикризове управління на підприємствах малого та середнього бізнесу // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. Харків, 2020. №25. С. 119–132.
4. Молочна ферма під ключ може врятувати як окрему сім'ю, так і цілу галузь. URL: <https://zn.ua/ariculture/molochnaja-ferma-pod-kljuch-mozhet-spasti-kak-otdelnuju-semju-tak-i-tseluju-otrasl.html>

ІСТОРІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АНГЛІЇ У СЕРЕДНІ ВІКИ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Видрич Т. М., студент, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Розвиток бухгалтерського обліку та аудиту напряму залежить від розвитку історичних подій та їх наслідків в тій чи іншій державі. Наприклад, в середні віки Англія була монархією, в якій переважала феодальна система власності: король надавав землі своїм васалам, а ті, в свою чергу, могли надавати її нижчим васалам, що створювало певну ієрархію. Феодальна система вимагала ведення записів: хто володіє землею, які обов'язки у васала перед королем, які податки та рентні платежі збираються і тощо. Головне завдання бухгалтерського обліку в цю епоху полягало в тому, щоб дозволити уряду або власникам нерухомості контролювати тих, хто перебував у нижчих частинах соціально-економічної «піраміди». Англійська казначейська система була першою відомою середньовічною системою нарахування та списання.

Вагомим фактором стало те, що Англія в середні віки була здебільшого аграрною країною, тому, на жаль, записи про торгові та виробничі підприємства того часу мізерні порівняно з сільськогосподарською діяльністю. А збережені рахунки є записами процесу аудиту, а не сучасними поточними записами надходжень і платежів.

Ставши у 1066 р. королем, Вільгельм стикнувся з необхідністю контролювати населення своєї країни, тому у 1085 р. наказав розпочати роботи над «Книгою страшного суду». Було створено спеціальні комісії, які опитували місцевих жителів, аристократію та церковних осіб. Через рік було отримано

результат : детальну характеристику понад 13 тис. населених пунктів в Англії. Ця книга стала найбільш повним описом для фінансової звітності та ведення записів того періоду. Саме на ній будувався розрахунок податку та вимоги до обліку для різних земель. [1].

Однією з найперших та найпоширенішою в Англії стала система обліку - "charge and discharge", що в перекладі означає «система нарахування та списання». Вона була дуже зручною для країни, у якій до 14 ст. приблизно 90% населення не мали освіти. Звичайно, більшу частину такого населення складали селяни, але й серед знаті їх було достатньо.

Казначейство контролювало, щоб представники короля в кожному графстві надавали особистий звіт про доходи, які вони отримували від імені корони, так як вони ними розпоряджались. Збір доходів та звітів проводився у Казначействі двічі на рік - на Великдень та на Михайла. На Великдень шериф сплачував приблизно половину загальної суми щорічних внесків, яку заборгував його округ. На свято Михайла кожен шериф повертається для остаточного звіту, під час якого він сплачує доходи за цілий рік. Оскільки більшість посадовців у той час були неписьменні, барони казначейства заслуховували усні доповіді під час «аудиту» та вели записи про надходження та платежі, а висновок аудитора починався словами: «вислухано аудиторами, що підписалися нижче». Приймаючи плату від шерифа на великдень, скарбник мав підготувати та вирізати дерев'яну паличку для підрахунку як запис транзакції. Для цього використовували пиличку, на якій насічками позначали отриману суму. Поріз розміром з людську руку - 1000 фунтів; ширина великого пальця - 100 фунтів; шматок товщиною «зерна або стиглого ячменю» - один фунт; і шилінг - просто насічка [2]. Після того, як сума, яку пропонував шериф, була вирізьблена, робили діагональний хрестик на дюйм або два від товстого кінця підрахунку, і вся палиця була розділена посередині на дві однакові частини різної довжини. Плоскі сторони обох частин були написані латинською мовою, щоб показати, що вони стосуються одного й того ж запису, і як додатковий захист, поперечні надрізи були зроблені під різними кутами на різних мітках так, щоб неможливо було з'єднати частини які не підходять один до одного. Після цього шериф йшов, отримавши квитанцію про оплату, а другу частину зберігав скарбник для архіву. На свято Михайла кожен шериф повертався для остаточного звіту, під час якого він сплачував доходи за цілий рік. Скарбник зачитував суму до сплати, а шериф повинен виправдати будь-які незвичайні витрати.

Отже, доцільно зробити висновок, що система мала основним завданням покладення відповідальності за отриманні надходження (орендну плату, феодалні збори) і за те, як їх було витрачено і скільки надлишків сплачено. Що ж до зручності, то варто додати, що її використовували аж до 19 ст., особливо в маєтках аристократії.

Селяни не могли дозволити собі подібну послугу. Як парламент, так і суди надавали перевагу вирішенню таких питань як «джентльменські угоди» або через тиск ринкових сил. Бухгалтерські книги тих часів читаються як розповіді, з датами й описом укладених угод або умовами надання послуг.

Нижче наведено два приклади того, як могли виглядати ці записи в реєстрі:

- Понеділок, 12 травня: В обмін на трьох курчат, яких я надав сьогодні, Вільям Смоллвуд (робітник) пообіцяв пакет насіння, коли врожай буде завершено восени.[1]2.

- Середа, 14 травня: Семюель Томсон (майстер) погодився виготовити один комод в обмін на річну кількість яєць. Яйця потрібно доставляти щодня після того, як скриня закінчиться.[2].

Окрім того, використовували все ті самі дощечки. Цей прийом широко використовувався і для віддзеркалення реєстрації переміщення цінностей всередині господарства (між матеріально відповідальними особами). Бирки використовувалися і як «векселі», і як «чеки» у вільному обороті, і як засіб погашення боргів замість готівки.

У 12 ст. гільдії стали набувати формального характеру. З ростом міжміської та міжнародної торгівлі виникла потреба в деталізованому та структурованому записі операцій, щоб забезпечити чіткість, прозорість та звітність перед торговельними партнерами. Гільдії, як можливі торговельні об'єднання, усвідомлювали значущість надійного обліку для захисту своїх інтересів і репутації, тому вони активно сприяли стандартизації бухгалтерських методів. Це, у свою чергу, призвело до появи посади професійного бухгалтера, який став невід'ємною частиною середньовічного торговельного світу. Комбінація розвинених торговельних маршрутів та вплив гільдій була каталізатором для розбудови й удосконалення бухгалтерського обліку в Англії.

Отже, можна зробити висновок, що бухгалтерська справа в Англії середніх віків мала більше практичний, ніж науковий характер та була відносно примітивною, що було спричинено низькою освіченістю населення. Вагомий внесок в її розвиток зробили гільдії як перші господарства з великою кількістю партнерів. Проте важко переоцінити, який внесок в розвиток бухгалтерського обліку як науки зробила ця держава.

Список використаних джерел:

1. THE HISTORY OF FINANCIAL REPORTING IN THE UNITED KINGDOM (Christopher Napier), URL: https://repository.royalholloway.ac.uk/file/845faee0-24db-d2e5-5e88-d070749a1907/6/Napier_UK_Financial_Reporting_History_2010.docx

2. Medieval Accounting URL: <https://accountingzone.weebly.com/medieval-accounting.html>

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПОЛЬЩІ

Мошковська О. А., д-р екон. наук, професор, Волощук Т. М., здобувач вищої освіти, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Законодавче регулювання бухгалтерського обліку в Польщі здійснюється по аналогії з іншими розвинутими країнами та гармонізовано із міжнародними стандартами фінансової звітності та вимогами ЄС. Положення профільного